

Eventyret om korset

Nogle gange sker der ting, som du ikke havde drømt om i din vildeste fantasi. Ting, der forandrer dit liv, i hvert fald for et stykke tid.

Søndag den 16. september 2012 bød på tørvejr med nogen sol og en jævn vind, kort sagt ”detektorvejr”. Kim og jeg havde aftalt at mødes på en gård i Bodilsker for i fællesskab at detektorafsøge en nysået mark. Der var tidligere gjort fund fra jernalder og vikingetid, så chancen skulle være der. Efter et stykke tid lykkedes det da også at finde en del af en fuglefibula, en molesteret, antagelig engelsk mønt og lidt brudsølv. Efter en frokostpause fortsatte vi på en anden mark, som heller ikke gav det store afkast, endnu en molesteret mønt, denne gang en dirhem og et lille stykke brudsølv. Om resultatet af afsøgningen kan man bruge vendingen, ”lidt, men godt”.

Herefter gik turen til Østermarie for at besøge en landmand, som gennem mange år havde observeret en sort plamage det samme sted på marken, hver gang han pløjede. Vi ville se det med egne øjne og tage et GPS-mål, så det kunne blive registreret.

Mod forventning havde bonden endnu ikke pløjet marken, så vi kørte igen med det samme. På vej tilbage kom vi forbi en mark, som vi havde lov til at gå på. Da aftalen blev indgået i foråret, lå marken dækket af raps, men nu var der sået hvede. Interessen for marken skyldtes først og fremmest nogle høje fosfattal, som kunne skyldes tidligere beboelse. At der var tale om et bakkedrag omgivet af lavninger, hvor der tidligere havde løbet en bæk, gjorde det ikke mindre interessant. Eneste ”minus” var, at stedet lå langt inde på øen, hvor man måske ikke skulle forvente de store fund.

Når vi nu alligevel var på stedet, ville vi lige lytte med detektoren for at fornemme, om der havde været aktivitet på stedet - der er ofte meget jern på bopladserne. Hvis der også lå gamle potteskår, ville det være rigtig godt.

Vi gik op imod det fjerneste og største højdedrag med de høje fosfattal. På vej op ad bakken blev der gravet på et positivt signal, og lidt overraskende kom en fint ornamenteret sølvperle til syne. Den så umiddelbart gammel ud, så det begyndte godt. Omkring en meter derfra kom et endnu mere positivt signal, en stor sølvbarre blev gravet op. Endnu en meter længere fremme fandtes en halv sølvblikperle

med filigran. Det var mærkeligt og utroligt heldigt – at finde tre sølvgenstande indenfor tre meter i den første bane, den første gang, vi

var på marken. Vi kunne desværre ikke nå mere den dag, så efter en hurtig afsøgning omkring fundstedet uden flere fund, måtte vi videre.

Tirsdag den 18. september vendte vi tilbage. I to dage havde vi grublet over, hvad det var, vi havde fat i. Lå der mere gemt derude? Fundstedet blev genfundet med GPS og markeret med en plastikske, hvorefter vi startede detektorerne. Jeg havde kun taget få skridt, da jeg hørte et udbrud bag mig. Helt nøjagtigt hvad der blev sagt, husker ingen af os, men jeg oplevede, at Kim virkede chokeret og helt ved siden af sig selv. Jeg kunne slet ikke forestille mig, hvad han havde fundet, med den reaktion. Snart efter så jeg det store relikviesølvkors i hans hånd, og tungt var det også (245 gram). Kim havde fået et svagt signal, som blev kraftigere, efterhånden som han kom længere ned. Omkring 20 cm nede fik han så fat i korset, som antagelig har stået op, hvilket kan forklare det svage signal på detektoren. Men ikke nok med det. Nede i hullet lå flere synlige sølvgenstande, hvilket Kim først opdagede bagefter. Han havde simpelthen fundet skatten efter ca. 5 minutters søgen, helt utroligt. Efter at have knebet os i armene, pillede vi de sølvgenstande op, som lå i hullet; en "halvkugle" med riflet kant og tre sølvplader på henholdsvis c. 37g, 103g og 161g, altså en betragtelig mængde ædelt metal. Men detektoren gav stadig et kraftigt positivt signal, der lå mere dernede.

Kim havde brug for at fortælle nogen om det utrolige fund, så han ringede til sine forældre, mens jeg ringede til Finn Ole, som hurtigt besluttede at sætte kursen mod Østermarie. Lods-ejeren blev også orienteret, men han befandt sig på den anden ende af øen og havde ikke tid til at komme forbi.

Snart efter kom Kims forældre og der blev taget en masse billeder af fund og finder.

Fotos på denne og næste side er taget af Henning Lund-Hansen

Lidt senere kom Finn Ole med "nødudstyret", spade og graveskeer. Han blev overrasket over korsets størrelse. Pløjelaget blev gravet væk omkring hullet, mens vi afsøgte overfladen med detektor og fandt mere brudsølv, bl.a. en sølvplade på 87 gram og den anden halvdel af sølvblikperlen, der blev fundet om lørdagen. I den opgravede jord fandt vi to små stykker brudsølv. Da den lerede undergrund kom til syne, arbejdede vi os ind mod det positive signal med skeer.

En lille oval nedgravning viste sig at indeholde bunden af skatten. Vi pillede et dyrehovedformet kædebeslag op og enkelte små stykker brudsølv og fragmenter af sølvkæden, som korset har hængt i. I kanten af skatten optog vi rester af et mørkt, organisk

materiale, sandsynligvis fra den beholder, som skatten blev lagt ned i, måske en læderpose.

Med skeerne gravede vi forsigtigt ned omkring skatten, til vi mente, at vi var kommet langt nok ned, hvorefter vi arbejdede os ind under den. I den ene ende hvilede skatten på en klippe eller stor sten, som heldigvis var "rådden", så vi kunne hakke os igennem. Ellers havde der været stor risiko for, at klumpen ikke ville slippe stenen og knække. Finn Ole hentede noget elastisk bind, som vi vikledede omkring klumpen, hvorefter det lykkedes at frigøre den i et stykke. Den blev placeret i en papkasse og taget med til Museet.

Fra skatten blev fundet, til den var bjærget, gik der under tre timer. Det må næsten være rekord?

Allerede dagen efter kom præparatet til Bevaringsafdelingen i Brede, da Benny alligevel skulle til Sjælland med museums bilen.

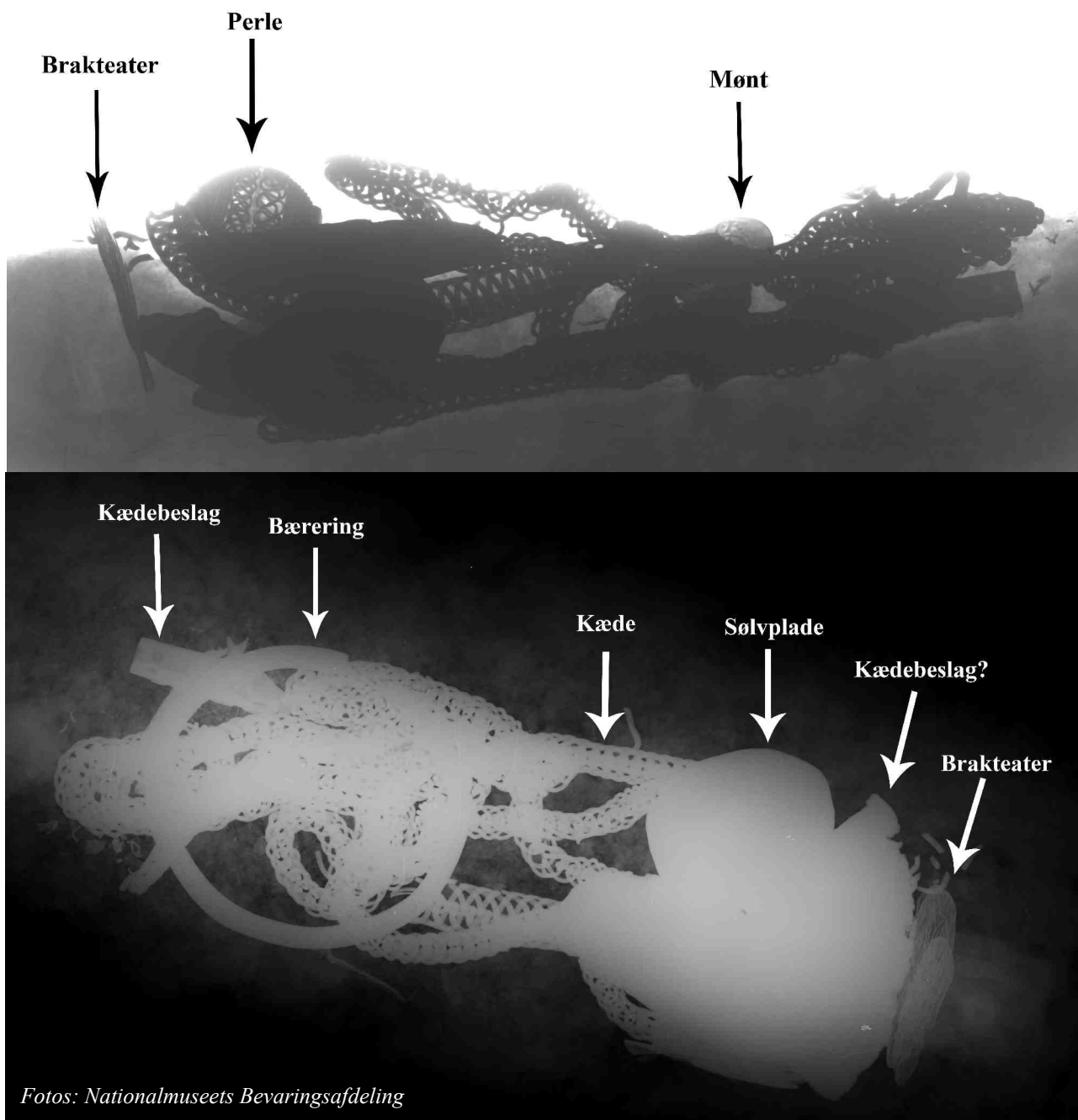
Forsiden af korset viser Kristus med Maria og Johannes på hver sin side. Nedenfor ses Agnus Dei motiv (Guds lam), og ovenfor Guds hånd, der rækker ned. Bagsiden viser Maria orans (den bedende Maria) omgivet af fire helgener/kirkefædre. Korset kan have tilhørt en biskop/præst eller en anden højtstående person.

Kraftigt slid på især den ene side af korset tyder på, at denne side har vendt ind imod dragten, og at ejeren havde båret korset i lang tid, før det havnede i jorden.

Øverst på korset ses to dyrehoveder i profil og på den gennembrudte kugle (perle) ses et dragelignende dyr, som vogter over korset, mens det kæmper mod en slange, som tilsyneladende udgår fra dyrets hale. Der er tale om den såkaldte Urnes-stil (1075-1125).

Et par dage efter fik vi tilsendt røntgenbilleder af jordklumpen, som afslørede mange interessante ting, bl.a. flere sølvplader, en sølvperle, to sølvkæder, en bærering til korset, en mønt, og kædebeslag.

Den følgende weekend var jeg i Jylland på familiebesøg, men jeg havde sagt til Kim, at han bare skulle fortsætte på marken, hvis vejret var til det. Det gjorde han så om søndagen, hvor de nærmeste kvadratmeter omkring ”udgravningen” blev grundigt afsøgt. Herved fremkom flere stykker brudsølv i form af små klip af flettede hals- eller armringer og en sølvplade på c. 36 gram. De mest interessante fund den dag skulle dog vise sig at være et fragment af en mønt og en stor sølvblikskive med et præget motiv. Af mønten var randen ikke bevaret, men man kunne se en person på forsiden og tre tårne på bagsiden.

Michael Märcher fra Møntsamlingen kunne efter et større detektivarbejde konkludere, at der var tale om Svend Grathe (1146-1157) og ikke Valdemar II (1202-1241), som først antaget.

Sølvblikskiven var så tynd, at den kun var præget på den ene side. Motivet forestiller en (siddende) sur mand, som holder et kors i den ene hånd og en fransk lilje i den anden. Derudover ses et andelignende fuglehoved og nogle cirkler og en stjerne. Langs randen ses en utydelig omskrift. Først troede vi, at der var tale om en pyntegenstand, men der tog vi fejl. Igen kunne Michael Märcher løse mysteriet, idet der var tale om en sjælden mønt-brakteat fra Frederik 1., Barbarossa, tysk konge og kejser af det tysk-romerske rige (1152-90). På røntgenbilledet af jordklumpen ses mindst to brakteater.

Dagen efter fortsatte vi med at afsøge omkring fundstedet og udvidede området. Finn Ole satte et målesystem op, som vi målte ind efter. Positionerne på alle fund blev også løbende målt ind med håndholdt GPS.

Vi gravede det øverste af pløjelaget af på et par kvadratmeter omkring deponeringsstedet uden de store fund.

Dagens fund omfattede et fragment af en sølvkæde, flere små stykker brudsølv og et randfragment af endnu en brakteat.

To dage efter, onsdag den 26. september, blev der via Nationalmuseet sendt en pressemeddelelse ud om skattefundet, og herefter kunne man se og høre om relikviekorset i aviser, TV og radio. Kim måtte give flere interviews og blev genkendt, som ”ham der fandt korset”. Der blev især fokuseret på, hvad korset kunne indeholde – en splint af Jesus-korset eller en knoglestump af en helgen?

Blandt eksperter var der i begyndelsen uenighed om korsets oprindelse. En mente, at korset måtte være nordisk da det var udsmykket med dyrehoveder i Urnes-stil, mens en anden hældte til et byzantinsk eller ukrainsk arbejde. Efter korsets ankomst til Nationalmuseet er konklusionen, at der er tale om et nordisk arbejde, sandsynligvis med inspiration fra Det Byzantinske Rige.

I starten af oktober blev kors-skatten lagt frem i en stor sikkerhedsmontre på Museet sammen med dirhems-katten fra Skovsholm. De to usædvanlige skatte skulle vises frem i efterårsferien. Med gratis entré og den store interesse for at se skattene, kom der besøgsrekord med over 3000 gæster.

I ugen op til efterårsferien var Kim igen på marken i Østermarie, mens jeg befandt mig på Mallorca. Da jeg mødte op til Klaus' præsentation af Skovsholm-skatten, fik jeg så den overraskende nyhed, at Kim havde fundet den ene halvdel af endnu et relikviekors omkring 15 meter fra skatten.

Samme sted lå et lille fragment af en mønt, sandsynligvis endnu en Svend Grathe. 25 meter fra skatten, men i en anden retning, fandt Kim et dyrehovedformet kædebeslag, næsten identisk med det, der lå i skatten. De nye fund viser, at skatten er spredt mere end først antaget.

Det nye kors er krøllet sammen af landbrugsredskaber, som har flået de to halvdele fra hinanden. Det har i hel tilstand vejet omkring 65 gram og er derfor spinkelt i forhold til det første kors. Korsets form og motiver har stor lighed med Orø-korset, som er et nordisk arbejde med inspiration fra Tyskland.

Ornamentikken på undersiden af de to dyrehovedformede beslag og den ene korsarm af det sidst fundne kors har så meget til fælles, at de med stor sandsynlighed hører sammen. To lignende kædebeslag, som hører til det store kors, befinder sig antagelig i den optagne jordklump (mindst et er synligt på røntgenbilledet).

”Halvkuglen” som blev fundet sammen med det første kors, må høre til kors 2, hvor den har udgjort halvdelen af den perle, som har været fastgjort øverst på korset sammen med bærerling og kæde. På røntgenbilledet ses også to forskellige sølvkæder, en til hvert kors.

Efterfølgende har vi forsøgt at finde den manglende halvdel af korset, men uden held. Den ligger antagelig for dybt til, at detektoren kan slå den.

Efter fotografering af genstandene viste det sig, at der var indridset en fugl på en af sølvpladerne.

Det var det høje fosfattal, som fik rettet vores opmærksomhed på denne mark, ellers havde vi måske aldrig fundet kors-skatten. Vi har dog ikke fundet noget, der kan forklare de høje fosfattal. Der er ikke fundet andre metalgenstande fra oldtid eller middelalder, bortset fra en fingerring, som måske ikke hører til skatten. Et par udaterede potteskår og lidt brændt lerklining på overfladen er heller ikke overbevisende. Dog er der opsamlet et skår af et såkaldt siegburg-kaar (tysk middelalderkeramik).

På en af vores udflugter til marken fik vi en oplysning, som kan forklare en del af det høje fosfattal. En gammel mand, som bor i nærheden, fortalte, at der havde ligget en gammel gård på marken. Efterfølgende har jeg fået oplyst, at gården allerede var nedlagt før 1723.

Ikke langt fra fundstedet for skatten er registreret en boplads fra sen vikingetid efter lodsejerens fund af en del af en kværnsten og potteskår. Vi har afsøgt arealet med detektor, hvilket gav et fragment af en tidlig middelalderlig nøgle og en masse smelteklumper af ubestemmeligt metal. Pladsen kan have eksisteret, da skatten blev nedlagt, men det havde været ønskeligt med flere daterbare genstande.

René Laursen